

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Ингушетия

ЧАСТНОЕ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ

«СРЕДНЯЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ШКОЛА «ИНТЕЛЛЕКТ»

РАССМОТРЕНО:

на заседании педагогического
совета
Протокол № 1 от «30» 08.2022г.

СОГЛАСОВАНО:

зам. директора по УВР
_____ / Дзейтова Д.М.
Протокол № 1 от «30» 08.2022
г.

УТВЕРЖДАЮ:

Директор ЧОУ СОШ
«Интеллект» _____ /
Сапралиева Т.Б.
Пр № 16 от «31» 08. 2022г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родной язык (Ингушский)»

для обучающихся 5-х классов

г.Назрань, 2022 г.

Кхетора каьхат (пояснительная записка)

Таханарча школан хьалхашка латт доккхий декхараш. Керттерча даькъе уж да хьалкхувш йоаг1а т1ехье эздел долаш, г1улакхаца, нахаца товш, 1имерза, ший моттиг д1алаца ховш, Даьхе а, къам а, дезал а лоарх1аш, шийна хьалхашка латта декхараш кхетадеш, цу хьаькъахьа къахьегаш, дийша, 1илман лардаш 1омаь, вахаре царех пайда эца ховш хьалкхейр.

Вахар дег1адоаг1а 1илма, техника, культура дег1адарца. Царга хьежжа хила беза дешархошта тахан беш бола хьехам. Школашка вахарцара бувзам ч1оаг1баро д1адех хьехархошкара дешархой теркам т1абахийта дезар – дукхаг1а долча даькъе шоашка уйла яйтар, 1илман лардаш тошкаш болх байтар, 1омадьчоьх вахаре пайда эца ховргдолаш.

Наьна мотт 1омабар, грамматика хар боккха лоарх1ам болаш да дешархой кхетам дег1абоалабара, х1ана аьлча, мотт 1омабарца кхетаю мета хозал, из б1аьхий хилар, кхьича къамий мотт а дикаг1а кхетабу бераша, цар культура йовза а новкъостал ду. Дешархошта д1ахьехар хила деза уж кхетаргболаш, ц1енача, аттача меттала, 1омадьчоьх ма хулла дукхаг1а дукхаг1а пайда эца йиш хургйолаш. Цудухьа наьна мотт хьехачо керттердар хьаькъоастадеш, цунна теркам т1абохийташ, грамматически бокьонаш в1аши юсташ бе беза ший болх.

Наьна метта урокаш т1а дешархоша г1алг1ай метта грамматически лардаш 1омаю, къамаьл шаьрдара балхаш а ду.

Пхелаг1ча классе доладу грамматически дакъа – морфологи 1омае, из болх д1ахьо ялхлаг1чеи ворх1лаг1чеи классашка. Из раздел я къамаьла доакьоех кхетам луш, хьалха царех 1омадьр к1оаргдеш, шердеш. Къамаьла доакьош 1омадеш дешархошта ха деза предложенешта юкьера уж шеко йоацаш белгалдаха.

Барх1лаг1ча ийслаг1ча классашка синтаксиси стилистики 1омаю. Цу даькъе дешархой дика кхеташ хила беза предложенешта юкьерча дешай мел долча бувзамех. Грамматика 1омаеш дешархой ха декхарийла ба деша лард, чаккхе, овла, дешхьалхе, суффикс, уж яздара бокьонаш; къамаьла доакьош, цар нийсаяздара бокьонаш;

предложеной тайпаш, предложене маьженаш, предложеной чура дешай бувзам. Берашта ха деза дош мишта хьахиннад, из малаг1а къамаьла дакъа да, иш.кх.д1.

Ийслаг1ча классе чоалхане карара предложенеш 1омаеча хана дешархой кхетабе беза предложенешка керттераяри карараяри къоастае ховргдолаш, царна юкьера бувзам таьха могоаргдолаш.

Пунктуации 1омаеш дешархой теркам т1абахийта беза предложене интонацена, оаз лаьг1луча наоаг1а йолча хана сецара хьарак доаг1аш хул. Цхьайолча моттигашка интонаци теркальяр – хиланза даргдоацарех да, х1ана аьлча, из теркаль ца йича, малаг1а хьарак оттаде деза ховргдоацандаь. Иштта из теркальярца увттаду предложении кхоачалуча т1адам, хаттара е айдара хьарак.

Синтаксис 1омаеча хана хьехархо декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара торонех дешархой дика д1акхетабе, х1ана аьлча, интонации хувцаро предложена малан а сецара хьаракаш а хувца тарлу. Керттера къамаьла доакьош 1омадара хьехархочо д1акхетаде деза бераш цар синтаксически лоарх1амах.

Дешархой къамаьла культура лакхьари 1омадьчун навькаш дег1айоалаяри хила деза х1ара урока. Из болх д1ахьо тайп-тайпара упражненеш кхоачашьярца. Упражненеша новкъостал ду 1омаь бокьонаш ч1оаг1ье, орфографически а пунктуационни говзал ч1оаг1ье, грамматически материал дикаг1а кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзаденна къамаьл шаьрдеш дешархой теркам т1абахийта беза хьехархочо сочиненеш, изложенеш язьяра, говзамеча текста тошкам бе 1омабара.

Тайп-тайпарча дошлоргех пайда эца 1омаде деза хьехархочо бераш, шоаш бувцаш бола мотт б1аьхий, ира, говза, хоза бувцаргболаш, къамаьл деча хана а йоазув деш а

г1алаташ дергдоацаш. Х1ара уроках, кердачох хоам беш, хьалха 1омадаър дагалувцийта деза дешархошка, кердачун хьалха 1омадаьчунца бувзам а беш.

Х1ара классе шу д1адолалуш а шу чакхдоалаш а хьалха 1омадаър кердаккха деза дешархошца, программаца белгалбаьккха дувзаденна къамаьл шаьрдара болх бизза д1абахьа беца.

Г1алг1ай мотт хьехара г1улакх доаг1ача тайпара хьехархочо д1ахьой, дешархошта шоай наьна мотт безалургба, шоаш 1омабеча кхьича къамий метай бокьонаш йовза атта хургда.

Г1алг1ай метта белха программ.

1) 8 класса грамматика белха программа оттаяьй федеральни компонента паччахьалкхен стандарта юкьера дешара программа юкьарлен образоване г1алг1ай метта авторски программа юкьера школа 5-9 классашка И.А.Оздоеви и Р.А.Оздоеви редакцех.

2) Белха программа хоадам беш я – 68 сахьата шераи 2 сахьата к1ираи лаьрх1а.

Авторски программа къоастаяьй Г1алг1айчен дешара министерства къоабальярца.

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хьехархочунца дешара т1адуллар оттаде, урока лерх1амга хьежжа. Деша дешара лерх1амашка хьежжа.

- Массанеца цхьана урока план оттае ха, произведени чулоацам хьабувцара план оттае ха. Планага хьежжа беш бола болх тахкар, баьча балха корта бар, мах бар, иштта кхьича дешархой балха мах бар.

- З1амигача тоабаца е шинне цхьана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хьакьоастадар. Урок йодаш беча балхах раьза хилар е ца хилар д1аяздар, лакхача говзала т1акхувш хилар хьахьокхар.

- Ше баьча балха раьза хилар е ца хилар дешархочо ший ло1амаг1а хьаалар, урока карах ца доалача х1ама теркам бар, из тоадара болх бе лерх1ам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хьехархочо хаттарашца новкъостал а деш. Деша къайла ма1ан ха, из тахка.

-Произведенеш шоайла йиста, в1ашкаоттае, юкьарадар а тарадоацар а хьаоалаш.

-Дийшачун дакъа диста мукьама е или дакъаца, е суртаца, е кицаца

Произведени турпалхочо дечун бахьан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доаг1а масалаш доаладе, даьржа дувзаденна къамаьл де.

- Г1алг1ай фаьлгаш кхоллара лерх1ам ха, цар лу пайда, цар лерх1ам ха.

- Поэзи а проза а шоайла къоастае ха, литературнии 1илман кхетам балара тексташи санна.

- Кхоллама навькаш хьахьокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувцаш, проектни т1адуллараш кхоачашдеш.

-Дешашдар кхетаде, дийшар лоацца таблица чу а схема чу а д1аязде ха.

Коммуникативни УУД.

-Дувцара къамаьл оттаде, урока болх беш кадай хила, хаттараш тела. Диалогех, тобах болх беш дакъа лаца. Шийна бакьахьа хетар ч1оаг1деш, кхьичарца къамаьл де хар.

- Темага хьежжа 5-6 предложенех дувзаденна къамаьл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхьичунга ладувг1а ха, къовсама юкье дакъа лаца.

-Произведени урпалхочо даьчун мах бе, эзди дешашца къамаьл де.

- Кхьича дешархой урока баьча балха мах бе ха, оттаяьча критерешца.

- Барт бара кийча хилар хьахьокхар, къовсам, дов е цатоам д1абаккхара тайп-тайпара вариациеш йоалае ха.

- Боккхийчарца къамаьл деш, книжкаши, дошлоргаши, энциклопедеши дешаш кердадар, пайдабар леха.

-Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкъосталца кийчьяр, проекта темага хьежжа, слайдашка хьежжа темах лаьца лоацца дувца.

Личности.

- Художественни произведени ешарца дезала юкьера безама керттера хьал хар (барт хилар, сий дар, безаме, кьахетаме, влaши новкьостал деш хилар)

- Ше ваьнна моттиг ховш хила, ше малагlча этносаца лоархlаш ва ха. Кхыча кьамех цар сий деш кьамаьл дар.

- Кхыйола культураш а, кьамаш а долга ховш хилар, дикагlа довзачарех хьадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина таракетараш хьаала хар (нохчий, татараш, lарбий, сирийцаш, кх. дl. а).

-Юкья а ца лелхаш, кхычунга ладувгlа ха, ший уйла сатийна дlаалар, тайп-тайпара аргументаш а йоалаеш. Дешархой вlаш кьовсам балара бахьанаш ха.

- Цlагlа а классе а книжкаш дешара тlакхувш хилар хьахьокхар, библиотеке ахар, мукья волча хана, урока эша материал кийчяр.

- Йоазонхой кхолламах ха безам болаш хилар хьахьокхар, шийна эггара чlоагlагlа безачар цlераш яха хар, безара бахьан а хьаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаш болга хар.

-Ишколе вахара бокьонаш йовзар, цар дешархочоа луп айда малагlа ба хар. Дикача дешархочун масалаш доаладе йийшача произведени юкьера.

- Сага новкьостал доацаш ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.

-Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешашца сурт дулаш доаладаь дешаш хьалаха ховш хила. Хозахийта дешаш а эпитеташ а шоай кьамаьла юкьедоаладар.

-Эзделаца дар доацар ховш хила, литературни турпалхоехи эздийча сагахи йоакха оамалаш хьаювцаха, гlулакхаца дар доацар кьоастаде ха.

- Дешаш а яз деш а нийса вагlараи бlаргий са толха ца дараи йоагlа бокьонаш ховш хила. Клaьдвалар дlадоаккхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахцlена хилара бокьонаш цlагlа а накьайоалаш лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

дешархо кьаман гlулакхаи эзделай тlакхийна хилар;

- дезала вахар довзаш хилар;

- ший кьаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;

- Росси пачхьалкхен гражданин ше волга ховш хилар;

- дешархочун оамалаш, декхараш кхийна хилар: урока, урокал арахьа а.

Гlалгlай метто, эрсий метто санна, метта lилман дакья а ший маланна а йоккха моттиг дlалоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически малан да. Наьна метто юкьелоац дешархой патриотизма а, кхыча кьамашца lимерза а, эзди а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Тахан латгача хьале гlалгlай мотт lомабара, цу метта йоазув де хара lалаьмате йоаккха терко е еза кьаьстта ишколо. Хlанзарча зама бераша lалаьмате дукха бувцаш лелабу эрсий мотт. Цlагlа а ара а бераша шоай наьна метта кьамаьл клезига ду. Гlалгlай мотт бувцачар а кьамаьла юкье дукха эрсий дешаш леладу, цудухьа наьна мотт эрсий меттаца ийна бувц бераша. Иштгача хьале тlехь тlайоагlача хана гlалгlай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухьа ишкола хьалха латга декхар да гlалгlай метта дешари йоазуви дешархошта lомадар, безам тlабахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наьна мотт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. Клlира сахьатий боарам дукха беце а дешархоша мотт lомабергба, хьехархоша из безаргболча тайпара дlахьехе. Цу тlа йоазув де гlалгlай метта хала а дац, хlана аьлча, гlалгlай абата тlа дукхагlадола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта lомаде lотlакхета алапаш да: l, аь, гl, кх, кь, кл, пл, тl, хь, хl, цl, чl, яь, дифтонг оа. Эрсий метта санна хьехархочо боккха теркам тlабахийта беза дешаш дlаоалаша яз деши йолча башхалонашта. Иштгта боккха болх бе беза дешархоша оазаш

нийса хьаалара, х1ана аьлча, бери яздеча хана ше харцахьа дош д1ааларга хьежжа г1алаташ а деш яздергда. Из болх 1 классе денз ца хаддаш бе беа, йоазув нийса хургдолаш.

Календарно-тематически план 5-г1а класс

Г1алг1ай мотт

№	Тема	Урока тайпа	Сахь ат	Табрахь			Урока лоарх1ам	Кхоачам	Дош лорг	Ц1аг1ар
				п/п	ф / п	д / о				
1	Г1алг1ай метта лоаттам	Юкьара кердадаккхар	1	4.09			Шоай уйла хоза, шаьра дешархой хьаала 1омабар	Сурташ	Наь на мотт	П.1, у
2	Хоадора а кьоастора а хьаракаш.	Хьалха 1ом. кердадаккхар	1	11.09			Кьоастора а хоадора а хьрак. нийса язде 1ом.	Сурт		П.3, у
3	Кьамаьла доакьош. Ц1ердош.	Керда материал 1омаяра урок	1	18.09			Кьамаьл доакьош кьестаде дешархой 1омаб.	Таблица		П.4, у
4	Белгалдешай легар , цар ц1ердешшашцара бувзам.	Хьалха 1ом. керда тема ювзар	1	25.09			Белгалдешай ц1ердешшашцара бувзам гучабаккхар	Таблица	Кьаьна Кьо на	П.7, у

5	Йовхый ц1ерметдешаш ц1ердешашта метта увтгаде хар.	1омадаър кердача темацаца ювзар	1	2.10		Йовхый ц1ерм. ц1ер-та метта увтгаде деш-хой 1омабар	Табли ца		П.8,уп
6	Дешт1ехьенаши дешхьалхенаши.	1омадаър кердача темацаца ювзар	1	9.10		Дешт1ехье наши дешхьалхе наши деш-хой къестас 1омабар	Табли ца		П.9.,уп
7	Цхьанккхийтта дешаш.	Керда тема 1омаяра урок	1	16.1 0		Цхьанккхи йтта- ча дешас кхетам балар	Табли ца карто чкаш		П.10, у
8	Предложене тайпаш: дувцареи ,айдареи , хатгареи предложенеш. Сецара хьара- каш предложени кхоачалуча.	Керда тема 1омаяра урок	1	30.1 0		Предложен е тайпаш дешархошт а довзийтар	Табли ца карто чкаш		П.11- упр.
9	Предложене кертера маьженаш : подлежащи ,сказуеми , карардар.	Керда тема 1омаареи ч1оаг1дареи урок	1	6.11		Предложен е кертера маьшенаш хьалаха, уж къестас а 1омабар	Табли ца карто чкаш	31ок ,хьи сап седк ъа	П.13,у
10	Тахкара диктант	1омадаър Кердааккхар а	1	13.1 1			Дикта нтий гулла м		Кердада

		урок							
11	Яържаи яржанзеи предложенеш.	Керда тема хъехара урок	1	20.11			Таблица		П.15,у
12	Цхъантайпара маъженаш йола предложенеш, царна юкъе сецара хъракаш.	Керда тема хъехара урок	1	27.11			Таблица карточкаш		П.16 Упр.
13	Цхъантайпара маъженашта хъалха латта чудерзора дешаш.	Керда тема хъехара урок		4.12		Цхъантайпара маъженашта хъалха латтача дешаех кхетам балар	Таблица карточкаш	Чудерзора дош	П.18,уп
14	Чоалхане предложенеш.	Керда тема хъехара урок		11.12		Чоалхане предложенеш къестеае 1омабар	Таблица		П.20,уп
15	«Чоалхане предложенеш» тема ч1оаг1дара урок.	1омадаь ч1оаг1дара урок		18.12		Чоалхане предложенеш къестеае 1омабар	Карточкаш		П.21,уп
16	Ма дарра къамаьл.	Керда тема хъехара урок		25.12		Ма дарра къамаьла сецара хъракаш увтгадара бокьонаш ч1оаг1дара	Таблица		П.21,уп
17	Диалог.	Керда тема хъехара урок		8.01		Диалога кхетам балар а ,сецара хъаракаш	Таблица		П.22,уп

						увтгаде 1омабар а			
18	Диктант.	Тохкама болх бар		15.0 1		Орфограф ически а пунктуаци онни а г1алаташ тахка дешархой 1омабар	Дикта нтий гулла м		Керда
19	Ши оаз лу мукъа алапаш.	Керда тема хъехара урок		22.0 1		Ши оаз лу алапех кхетам балар		Ц1а ькха	Упр.
20	Шолха мукъа а мукъаза а алапаш.	Керда тема хъалха 1омадаьчунц а ювзар		29.0 1		Шолха мукъа а Ммкъаза а алапаш кердадахар	Табли ца	Цхъ аккх а Ц1а ьхха	П.26 ,уп
21	Шола мукъаза алапаш юкье доаг1а дешаш нийса яздар.	Керда тема хъалха 1омадаьчунц а ювзар		5.02		Шола алапаши шола шолха алапаши юкье дола яздар	Табли ца	Лар хх1а Т1ак кха баьц цара	П.27,уп
22	Алап Й (Йот). Дифтонг ОА.	Керда тема хъалха 1омадаьчунц а ювзар		12.0 2		Алап Й кхетам балар ; дифтонг Нийса яздара бокьонаш а		Сед къа сийр да	П.2 29,упр
23	Й1аьхеи лоацеи оазаш.	Керда тема хъехара урок		19.0 2		Й1аьхеи лоацеи			П.3 31,упр

	Йовш йола мукъа оаз А ний- са язъяр.					Оазаш йовзийтар			
24	Диктант « Фонетика яхача темах».	Тохкама болх		26.0 2		Орфограф ически а пунктуаци онни а гIалаташ тахка дешархой Iомабар	Дикта нтий гулла м		Кердада
25	ГIалаташ гIара болх бар.	Iомадаър кердадаккхар а урок		4.03		Орфограф ически а пунктуаци онни а гIалаташ тахка дешархой Iомабар	Тетра даш		Упр.20
26	Омонимаши , синонимаши ,антонимаши.	Керда тема хъехара урок		11.0 3		Омонимах и , синонимах и , антонимах и кхетам балар	Табли ца		П.35 Упр.
27	Морфологи. ЦIердош.ЦIердеша лоархIам.	Керда тема хъехара урок		18.0 3		ЦIердеша грамматич ески белгалона ш йовзийтар	Табли ца	Орш от Ши нара Кха ьра Ера Па ьрас ка Шоа тта	П.37,упр.

								К1и ранд и	
28	Доалареи юкъяреи ц1ердешаш ,уж нийса яздар.	Керда тема хъехара урок		1.04		Доалареи юкъяреи ц1ердешах кхетам балар	Табли ца		П.38,уп
29	Диктант.	Тахкара болх		8.04		Дешархой орфографи чески а пунктуаци онни а г1алаташ т1а болх бар			
30	Белгалдеша лоарх1ам , цун ц1ердешашцара бувзам.	Керда тема хъехара урок		15.0 4		Дешархош та белгалдеш а морфологи чески белгалона ш йовзийтар	Табли ца	Аьх инг Б1аь ринг	
31	Мишталли белгалдешаш.	Керда тема хъехара урок		22.0 4		Мишталле белгалдеш ай белгалона ш йовзийтар	Табли ца		
32	Относителъни белгалдешаш.	Керда тема хъехара урок		29.0 4		Относител ъни белгалдеш ай белгалона ш йовзийтар	Табли ца карто чкаш		

33	Т1аозара белгалдешаш.	Керда тема хъехара урок		6.05		Т1аозара белгалдеш ай белгалона ш йовзийтар	Карточкаш		
34	Диктант.	Тахкара болх		13.05					